

Справа «Олюджіч проти Хорватії»

Рішення від 5 лютого 2009 р.

(заява № 22330/05)

Справа про забезпечення гарантій справедливого судочинства
під час розгляду питання про звільнення судді

(в и т я г)*

ФАКТИ

I. Обставини справи

<...>

A. Дисциплінарне провадження щодо заявника

5. Заявник був суддею та головою Верховного суду Хорватії, а також членом Національної ради суддів (далі — НРС). У 1996 р. Уряд Хорватії вніс подання до НРС щодо відкриття дисциплінарного провадження стосовно заявника. У поданні стверджувалося, що з січня по серпень 1996 р. заявник мав зносини сексуального характеру з неповнолітніми і що з 1995 р. використовував своє службове становище для захисту фінансових оборудок двох осіб, відомих через свою кримінальну діяльність, завдавши, таким чином, шкоди репутації суддівського корпусу, тобто вчинив тяжкий дисциплінарний проступок. З цих підстав Уряд запропонував відкрити дисциплінарне провадження щодо заявника та притягнути його до відповідальності, звільнивши з посади судді та голови Верховного суду Хорватії. <...>

6. 21 листопада 1996 р. НРС відкрила дисциплінарне провадження стосовно заявника. 5 грудня того ж року заявник подав клопотання про відвід трьох членів НРС — А.П., В.М. та М.Г., оскільки вони продемонстрували упередженість щодо нього у своїх інтерв'ю, опублікованих у кількох національних виданнях. У задоволенні клопотання було відмовлено. 9 січня 1997 р. НРС відмовила в задоволенні клопотання заявника про проведення відкритого розгляду справи, пославшись на те, що проведення закритого розгляду необхідне для захисту інтересів заявника та суддівського корпусу в цілому. <...> 14 січня 1997 р. НРС постановила, що заявник вчинив дисциплінарний проступок, оскільки підтримував контакти і з'являвся в громадських місцях з Б.Ч.

та С.Ш., знаючи, що їх засуджено за вчинення злочинів, а також використовував службове становище для захисту інтересів і доходів цих осіб у період із червня 1995 р. по листопад 1996 р. Решту звинувачень, пред'явлених заявнику, було визнано необґрунтованими. НРС прийняла рішення звільнити заявника з посади судді та голови Верховного суду.

<...>

8. 17 квітня 1998 р. Конституційний суд скасував рішення НРС від 14 січня 1997 р. <...> Справу ж направив у НРС на новий розгляд.

9. Заявник під час нового розгляду заявив відвід чотирьом членам НРС — А.П., В.М., М.Г. та І.М., стверджуючи, що вони не були безсторонніми у висловлюваннях в пресі. Клопотання щодо відводу І.М. було визнане неприйнятним до розгляду, оскільки останній заявив самовідвід. У задоволенні клопотання про відвід інших трьох членів було відмовлено без зазначення мотивів.

10. Заявник також подав клопотання про розгляд його справи у відкритому режимі, у задоволенні якого було відмовлено. У відповідній частині протоколу засідання зафіксовано таке: «<...> У задоволенні клопотання К. Олюджіча про проведення відкритого розгляду дисциплінарної справи щодо нього відмовити з підстав захисту його інтересів та інтересів суддівського корпусу».

11. Представник Уряду відмовився від усіх звинувачень, висунутих заявнику, крім тих, які стосувалися постійних контактів останнього із червня 1995 р. до початку листопада 1996 р. в громадських місцях із двома особами (Б.Ч. та С.Ш.), які мали кримінальне минуле. Представник подав клопотання про виклик п'яти свідків, які мали надати інформацію, що підтверджувала позицію Уряду. НРС ухвалила викликати чотирьох свідків, на чому наполягав Уряд, і трьох інших свідків з її ініціативи. <...>

12. Під час засідання 1 жовтня 1998 р. НРС надала дозвіл представнику Агентства ООН у справах

* Публікується переклад українською мовою тексту рішення Європейського суду з прав людини з вилученням окремих частин, які позначені <...>. Переклад **З.П. БОРТНОВСЬКОЇ**, помічника Першого заступника Голови Верховного Суду України.

біженців та представнику ОБСЄ бути присутніми на засіданні. Всіх присутніх попередили про кримінальну відповідальність за розголошення почутої ними інформації.

13. НРС заслухала семеро свідків, включно з С.Ш. та Б.Ч.; усіх викликали за клопотанням Уряду. Свідченнями було підтверджено, що заявника час від часу бачили у компанії, в якій перебував С.Ш. у м. Умаг, де він мав квартиру і проводив вихідні, та в його рідному м. Осіек у компанії, в якій перебував Б.Ч. І С.Ш. і Б.Ч. заявили, що вони не були друзями із заявником, не перебували з ним у тісних відносинах і лише час від часу опинялися в одній компанії з ним, але завжди в громадських місцях і в товаристві інших осіб.

14. Представник Уряду подав клопотання про виклик ще одного свідка, який мав поінформувати про контакти заявника з Б.Ч. в м. Осієку. НРС це клопотання задовольнила. Щодо доказів, які подавав заявник, у протоколі засідання зазначено таке:

«Крунослав Олюджіч надає список свідків для виклику в суд.

Захисник зазначає: «Ми просимо викликати вказаних свідків, які можуть надати докази раді, що у певний період К. Олюджіч дійсно інколи перебував у товаристві осіб з нібито кримінальним минулим, але кожного разу, без винятку, поряд були інші особи. Крім того, С.Ш. був присутній лише як власник ресторану, а тому зрозуміло, чому він іноді опинявся в тій самій компанії, що й К. Олюджіч. Ми також просимо викликати свідків, які часто перебували в товаристві К. Олюджіча в м. Осієку, коли Б.Ч. часом приєднувався до них.

<...>

Рада ухвалила: відмовити у задоволенні всіх клопотань захисту про виклик свідків, оскільки обставини, які повинні повідомити свідки, є або вже встановленими, або не мають значення для вирішення справи».

15. Останнє засідання у справі заявника було проведено 7 жовтня 1998 р. На ньому були присутні представник Агентства ООН у справах біженців, представник ОБСЄ та перекладач, яких знову було попереджено про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що стануть їм відомі.

16. НРС заслухала свідка, викликаного за клопотанням Уряду. Крім того, в засіданні виступив заявник, який повідомив, що провадження стосовно нього зумовлено політичними мотивами через його незгоду з позицією найвищих посадових осіб держави з приводу концепції судової реформи. <...> Щодо висунутих йому звинувачень він заявив, що інколи перебував у товаристві двох зазначених осіб, але завжди в громадських місцях і в присутності інших людей і що вони не були його друзями.

<...>

17. Захист звернувся з клопотанням про виклик інших свідків для з'ясування обставин справи, але його було залишено без задоволення.

18. За рішенням НРС від 7 жовтня 1998 р. заявника притягнуто до дисциплінарної відповідальності за підтримання контактів і появу в громадських місцях з двома особами з кримінальним минулим, вчиняючи дії, які завдали шкоди репутації суддівського корпусу і були несумісними з його суддівським обов'язком. Його звільнено з посади судді та голови Верховного суду Хорватії.

<...>

10 листопада 1998 р. постановою Палати громадського рішення НРС залишили без змін.

19. У конституційній скарзі на рішення НРС заявник, зокрема, зазначив про усунення громадськості від участі в засіданнях із розгляду дисциплінарної справи щодо нього. Він також стверджував, що три члени НРС, зокрема А.П., В.М. та М.Г., були упередженими. Крім того, він скаржився, що під час розгляду справи не заслухали жодного зі свідків, на виклику яких наполягала сторона захисту. 9 грудня 2004 р. Конституційний суд Хорватії відмовив у задоволенні скарги заявника, пославшись на її необґрунтованість.

В. Заяви трьох членів НРС щодо справи заявника у ЗМІ

20. 10 лютого 1997 р. у загальнонаціональній газеті «Вечерні лист» було опубліковано інтерв'ю з членом НРС, В.М., у якому, зокрема, зазначалось:

«У цій справі НРС установила, що протягом тривалого часу проф. Олюджіч мав часті публічні соціальні контакти з двома особами, яких не лише засудили за вчинення численних злочинів, але й кримінальні справи щодо яких знаходяться на стадії розслідування: в одному випадку у зв'язку з нападом на поліцейського, в іншому — за фактом продажу 1,5 кг героїну. Проф. Олюджіча було виправдано за іншими звинуваченнями. Всі ці беззмістовні розмови щодо членів НРС і позиція захисту проф. Олюджіча спрямовані на ті звинувачення, які йому більше не висувуються, так що зараз багато хто невдоволений, оскільки це не вписується в ситуацію, представлену захистом. Звинувачення у діяннях, за які проф. Олюджіча притягнуто до відповідальності, ґрунтуються на неспростовних фактах. Про що зараз ведеться суперечка — про те, чи є вони серйозним дисциплінарним проступком і якщо так, то яке покарання вони тягнуть.

<...>

Я приєднався до клопотання проф. Олюджіча щодо мого відводу, оскільки я публічно голосував проти його призначення головою Верховного суду, і мене також називали претендентом на посаду голови Верховного суду. <...>».

21. 28 березня 1997 р. у тій самій газеті було опубліковано інтерв'ю з А.П. (головою НРС у той період). У відповідній частині інтерв'ю зазначалося:

«Запитання: Останнім часом НРС згадували переважно у зв'язку зі «справою Олюджіча». Що відповідає дійсності у справі колишнього голови Верховного суду?»

Відповідь: Рішення було прийнято і в ньому вказані відповідні мотиви. Я не думаю, що маю коментувати вмотивоване рішення, у ньому все зазначено. Для мене це провадження — у минулому.

З.: Проте для громадськості, якій повідомляли суперечливі факти про цю справу, чи не могли б Ви дати більш детальну відповідь?»

В.: Оскільки Ви наполягаєте, я повинен сказати, що проф. Крунослав Олюджіч вчинив дисциплінарний проступок, не лише «підтримуючи соціальні зв'язки» з правопорушниками, які вчинили численні злочини, хоча це також є серйозною справою для будь-якого голови Верховного суду, але, насамперед, тому що він, обіймаючи посаду голови Верховного суду, знаючи про кримінальну діяльність цих осіб і про те, що вони належали до міжнародних кримінальних злочинців, використовував особистий вплив і контакти для захисту їхніх інтересів та доходів. Аналіз доказів та доводів сторони захисту підтверджує, що подання Уряду про відкрит-

тя дисциплінарного провадження жодним чином не зумовлено політичними мотивами і не містить сфабрикованих звинувачень, які б висувалися представниками політичних кіл, як про це стверджував проф. Крунослав Олюджіч під час захисту своїх інтересів та заявляв у ЗМІ, натякаючи на Президента Республіки та Уряд. Навпаки, справа стосується неналежної поведінки, несумісної не тільки з посадою голови Верховного суду, яку проф. Олюджіч обіймав протягом нетривалого періоду, а й із суддівською етикою в цілому.

<...>».

22. 22 вересня 1997 р. ще в одній газеті «Слободна Далмація» було опубліковано інтерв'ю з М.Г., членом НРС і на той час Генеральним прокурором, у якому зазначалося:

«Щодо заяв про брак незалежності з мого боку та мої зв'язки з п. Шексом (головою парламенту), які було опубліковано в газеті «Теднік» у статті, написаній журналістом С.П., чиею рукою керував пан, кар'єра якого в судовій системі закінчилася безславно, я вважаю їх несерйозними, як і самого автора. Ці сфабриковані та непідтверджені заяви людини, що обіймала дуже відповідальні посади у судовій системі Хорватії, в якій ця особа через брак досвіду та знань була іноземним тілом, насправді не заслуговують на особливу увагу».

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

<...>

ПРАВО

I. Стверджуване порушення п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

26. Посилаючись на п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція), заявник стверджував, що троє членів НРС не були безсторонніми; проведення закритого засідання у його дисциплінарній справі не було виправдано; дисциплінарне провадження щодо нього не було справедливим; його тривалість перевищила розумний строк. У відповідній частині ст. 6 Конвенції зазначено:

«1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або —

тією мірою, яку суд визнав вкрай необхідною, — коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя».

A. Прийнятність

Доводи сторін

27. Уряд наполягав, що ст. 6 Конвенції не повинна застосовуватися у розглядуваній справі ні в її цивільній, ні в кримінальній частині. Щодо цивільно-правового аспекту, посилаючись на позицію Європейського суду з прав людини (далі — Суд) в рішенні від 9 липня 2002 р. у справі «Гарабін проти Словаччини» (заява № 62584/00), його представники стверджували, що за посадою голови Верховного суду, яку обіймав заявник, його було уповноважено виконувати функції, визначені публічним правом, та обов'язки, спрямовані на забезпечення загальних інтересів держави. <...>

28. Стосовно кримінально-правового аспекту Уряд стверджував, що відповідне провадження мало дисциплінарний характер. Щодо кваліфікації відповідно до національного законодавства і природи правопорушення, а також характеру та суворості передбаченого покарання, то вони не відповідали критеріям, які притаманні провадженню з визначення обґрунтованості висунутого особи кримінального обвинувачення.

29. Уряд також стверджував, що заявник не мав права на розгляд його справи судом, оскільки згідно з п. 3 ст. 26 Закону «Про Національну раду суддів» питання дисциплінарної відповідальності суддів не належали до компетенції судів. Проте його представники погодились, що НРС відповідала всім критеріям для того, щоб вважатися судом відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції.

30. Заявник з цього приводу коментарів не надав.

Оцінка Суду

31. Суд звертає увагу на доводи Уряду стосовно сутності посади заявника як голови Верховного суду Хорватії. Однак Суд зазначає, що відповідно до результатів указанного провадження заявника було звільнено не лише з посади голови Верховного суду, а й посади судді Верховного суду. За цих обставин Суд вважає, що для відповіді на питання, чи застосовується у цій справі ст. 6 Конвенції, природа посади заявника як голови Верховного суду не має значення.

32. Щодо застосування п. 1 ст. 6 Конвенції до розглядуваного провадження, Суд насамперед звертається до свого рішення від 8 грудня 1999 р. у справі «Пелегрен проти Франції» (заява № 28541/95, пункти 64—71), у якому він дійшов висновку про те, що трудові спори між органами державної влади та державними службовцями, чії обов'язки відображають специфіку державної служби та які діють як носії влади і відповідають за захист загальних інтересів держави, не мають «цивільного» характеру та на них не поширюється дія п. 1 ст. 6 Конвенції. Суд зазначив, що яскравим прикладом такої діяльності є служба в збройних силах і поліції. Крім того, стосовно провадження зі звільнення судді Суд в ухвалі щодо прийнятності від 8 лютого 2001 р. у справі «Піткевич проти Росії» (заява № 47936/99) дійшов висновку, що судова влада, хоча й не є частиною звичайної державної служби, проте вона — частина типової державної служби. Суддя має спеціальні обов'язки у сфері здійснення правосуддя, що є сферою реалізації суверенних повноважень держави. Отже, він безпосередньо бере участь у здійсненні публічно-правових повноважень і виконує обов'язки, призначені гарантувати загальні інтереси держави. Суд дійшов висновку, що спір стосовно звільнення судді не стосувався її «цивільних» прав та обов'язків у розумінні ст. 6 Конвенції.

33. Проте у недавньому прийнятому рішенні у справі «Віло Ескелінен та інші проти Фінляндії» ([ВП], заява № 63235/00, рішення від 19 квітня 2007 р.) Суд постановив, що, всупереч тому, що ставилося за мету, функціональний критерій, прийнятий за основу в рішенні у справі «Пелегрен проти Франції», не спротив аналізу застосовності ст. 6 Конвенції до провадження, стороною в якому був державний службовець, і не зробив більш визнач-

ним це питання (п. 55). З цих підстав Суд вирішив доопрацювати функціональний критерій, викладений в рішенні у справі «Пелегрен проти Франції», і визначив такий критерій (див. рішення від 19 квітня 2007 р. у справі «Віло Ескелінен та інші проти Фінляндії» [ВП], заява № 63235/00, пункти 61—62):

«Суд визнає заінтересованість держави контролювати доступ до суду щодо справ певних категорій своїх службовців. Проте саме договірні держави, зокрема їх компетентні законодавчі органи, а не Суд, повинні чітко визначити ті сфери державної служби, які стосуються здійснення дискреційних повноважень, властивих державному суверенітету, і де особа повинна поступитися своїми інтересами. Суд виконує наглядову функцію згідно з принципом субсидіарності (див. рішення від 10 травня 2001 р. у справі «Z та інші проти Сполученого Королівства» [ВП], заява № 29392/95, п. 103). Якщо в правовій системі заборонено доступ до національного суду, Суд перевірятиме, чи дійсно спір має такий характер, що виправданим є непоширення на нього гарантій ст. 6 Конвенції. Якщо це не так, то п. 1 ст. 6 Конвенції буде застосовуватись.

<...>

Для того, щоб держава-відповідач могла посплатитися в Суді на статус заявника як державного службовця і стверджувати про незастосування ст. 6 Конвенції, має бути виконано дві умови. По-перше, держава у національному законодавстві має чітко заборонити доступ до суду осіб, які обіймають відповідні посади або категорії посад. По-друге, такий виняток повинен бути обґрунтований об'єктивними підставами, які б стосувалися інтересів держави».

34. Таким чином, в рішенні у справі «Віло Ескелінен та інші проти Фінляндії», ухваленому з метою встановлення презумпції існування гарантій ст. 6 Конвенції, передбачено ширше застосування цієї статті, ніж у попередній прецедентній практиці Суду. Її дію також поширено на справи щодо звільнення з посади, за винятком випадків, коли згідно з національним законодавством доступ до суду в цій категорії справ заборонено. Ст. 6 Конвенції не застосовується лише до справ, щодо яких національний закон чітко забороняє доступ до суду відповідній категорії службовців, і лише, якщо такий виняток з правила виправдано об'єктивними інтересами держави.

35. Щодо розглядуваної справи, то, по-перше, Суд зазначає, що відповідно до п. 3 ст. 26 Закону «Про Національну раду суддів» судовий захист не поширюється на дисциплінарне провадження щодо суддів.

36. Однак ця заборона не абсолютна, оскільки вона виключає лише захист загальних судів. Суд відзначає, що заявник мав можливість подати конституційну скаргу на рішення НРС та Палати

громад. Скарга заявника до Конституційного суду містила ті самі доводи, що і його заява до Суду, і Конституційний суд розглянув їх по суті. Якби Конституційний суд задовольнив скаргу заявника, він скасував би оскаржувані рішення і направив справу на новий розгляд у НРС.

37. Враховуючи зазначене, Суд вважає, що з огляду на обсяг перегляду справи Конституційним судом та його повноважень щодо оскаржуваних рішень, заявник, як видається, мав доступ до суду, а тому вимоги, викладені в рішенні «Віло Ескелінен та інші проти Фінляндії», виконано. Крім того, як визнав Уряд, НРС відповідає критеріям, викладеним у п. 1 ст. 6 Конвенції, і може вважатися незалежним та безстороннім судом, установленим законом. Суд повторює, що згідно з п. 1 ст. 6 Конвенції суд не обов'язково повинен бути судом, інтегрованим у стандартну судову систему (див. рішення від 1 липня 1997 р. у справі «Рольф Густафсон проти Швеції», п. 45), оскільки суд відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції характеризує по суті його суддівська функція, тобто повноваження вирішувати справи, що належать до його компетенції, на підставі закону та за результатами провадження, здійсненого у встановлений спосіб. Він також повинен відповідати деяким вимогам: бути незалежним, зокрема від виконавчої влади; безстороннім та забезпечувати гарантії, встановлені процесуальними нормами, кілька з яких містяться в тексті самого п. 1 ст. 6 Конвенції (див. рішення від 15 червня 2006 р. у справі «ТОВ «Злінсат» проти Болгарії», заява № 57785/00, п. 75).

38. Для того, щоб установити, чи можна той або інший орган вважати незалежним, необхідно звернути увагу на спосіб призначення його членів та строк їхніх повноважень, наявність гарантій від зовнішнього тиску й на те, чи сам орган має вигляд незалежного (див. рішення: від 22 червня 1989 р. у справі «Лангборгер проти Швеції», заява № 11179/84, п. 32; від 22 листопада 1995 р. у справі «Браян проти Сполученого королівства», заява № 19178/91, п. 37). Крім того, відповідний суд повинен мати повноваження розглядати всі питання щодо фактичних обставин та права, що мають відношення до спору (див. рішення: від 17 грудня 1996 р. у справі «Терра Вонінген Б.В. проти Нідерландів», заява № 20641/92, п. 52; від 13 лютого 2003 р. у справі «Шевроль проти Франції» [ВП], заява № 49636/99, п. 77; від 28 квітня 2005 р. у справі «I.D. проти Болгарії», заява № 43578/98, п. 45).

39. Суд зазначає, що НРС створено на підставі Закону від 1993 р. «Про Національну раду суддів» з подальшими змінами, що були прийняті парламентом відповідно до звичайної законодавчої процедури. Цим законом урегульовано питання щодо призначення членів НРС, їх імунітетів, звільнення з посади, обсягу повноважень, процедури розгляду питань та інші питання, пов'язані з діяльністю НРС.

40. Щодо незалежності НРС суд зазначає, що її діяльність фінансується з державного бюджету, кошти виділяє парламент, а їх розподіл здійснює президент НРС. Вона є незалежною від виконавчої влади і її члени не повинні послуговуватись нічиїми вказівками під час виконання своїх повноважень. Їх призначає парламент на вісім років, і вони мають ті ж імунітети, що й судді. Їх обирають з-поміж представників суддівського корпусу, Генеральної прокуратури, Адвокатури Хорватії та викладачів юридичних вищих навчальних закладів і всі мають високий авторитет у суспільстві. Вони діють особисто, не підкоряючись нікому під час здійснення повноважень, та складають присягу про те, що керуватимуться лише Конституцією і законами. Парламент їх може звільнити з посади лише з підстав, чітко зазначених у Законі «Про Національну раду суддів», та відповідно до процедури, закріпленої у цьому Законі.

41. Щодо провадження в НРС, Суд зазначає, що вона розглядає справи відповідно до правил кримінального судочинства, детально викладених у Кримінально-процесуальному кодексі; у цих правилах, зокрема, закріплені всі гарантії, передбачені ст. 6 Конвенції, а також гарантовано обвинуваченому право на захист. Розглядаючи справу щодо вчинення суддею дисциплінарного проступку, НРС уповноважена встановлювати фактичні обставини конкретної справи, проводити слухання, заслуховувати свідків та оцінювати інші докази, а також приймати рішення щодо всіх питань стосовно фактичних обставин і права.

42. Таким чином, у справі заявника, приймаючи рішення щодо притягнення його до дисциплінарної відповідальності, суддівські повноваження здійснювала НРС. З цих підстав Суд вважає, що у розумінні ст. 6 Конвенції НРС має розглядатися як незалежний суд, установлений законом, і що, таким чином, у розумінні ст. 6 Конвенції дисциплінарне провадження щодо заявника здійснював суд.

43. Таким чином, заявник мав доступ до суду, і ст. 6 Конвенції має застосовуватися як до дисциплінарного провадження щодо заявника в НРС, так і до провадження за конституційною скаргою заявника.

<...>

В. Суть

<...>

Доводи сторін

50. Заявник наполягав на тому, що три члени НРС допустили упереджені висловлювання щодо нього в інтерв'ю, опублікованих в національних виданнях у той час, коли дисциплінарне провадження стосовно нього ще не було завершено. Хоча НРС

на той час ухвалила своє перше рішення, згодом його скасував Конституційний суд, і всі три члени НРС брали участь у новому розгляді справи НРС.

51. Крім того, він стверджував, що не було підстав для проведення закритого засідання НРС, і це рішення не було належним чином умотивоване. Також провадження не було справедливим, оскільки жодному зі свідків, яких викликали свідчити на його користь, не було надано можливості виступити перед НРС. Наприкінці він стверджував, що тривалість провадження перевищила розумні строки.

<...>

Оцінка Суду

55. Суд зазначає, що заявник сформулював кілька окремих скарг на підставі п. 1 ст. 6 Конвенції, які Суд аналізуватиме окремо.

Безсторонність трьох членів НРС

56. Розглядаючи питання, чи були три члени НРС, зокрема М.В., А.П. та М.Г., безсторонніми, як цього вимагає п. 1 ст. 6 Конвенції, Суд застосовуватиме ті принципи, що містяться в його усталеній прецедентній практиці.

57. Насамперед, для демократичного суспільства надзвичайно важливо, щоб суди вселяли почуття впевненості у громадськість і, насамперед, якщо це стосується кримінального судочинства, — в засудженого (див. рішення від 26 лютого 1993 р. у справі «Падовані проти Італії», заява № 13396/87, п. 27). З цією метою у ст. 6 Конвенції передбачено, що суд повинен бути безстороннім. Безсторонність зазвичай означає відсутність упередження і її наявність можна перевірити різними способами. Таким чином, Суд виділяє суб'єктивний підхід, спрямований на з'ясування особистих переконань чи інтересів окремого судді в конкретній справі, та об'єктивний тест, призначений установити, чи достатньо гарантій надав суддя, щоб виключити будь-який обґрунтований сумнів стосовно цього питання (див. рішення: від 1 жовтня 1982 р. у справі «Пірсак проти Бельгії», заява № 8692/79, п. 30; від 16 грудня 2003 р. у справі «Грівз проти Сполученого королівства» [ВП], заява № 57067/00, п. 69).

58. Застосовуючи суб'єктивний тест, Суд завжди констатував, що має існувати презумпція особистої безсторонності судді до того часу, поки не буде доведено зворотне (див. рішення від 24 травня 1989 р. у справі «Гаушільд проти Данії», заява № 10486/83, п. 47). Щодо необхідних доказів, то Суд, наприклад, намагався встановити, чи демонстрував суддя ворожість або злу волю, чи домагався передачі йому справи до провадження з особистих підстав (див. рішення від 26 жовтня 1984 р. у справі «Де Куббер проти Бельгії», заява № 9186/80, п. 25). Принцип, що має існувати презумпція свободи суду від персональних упереджень, давно встановлений у прак-

тиці Суду (див., наприклад, рішення від 23 червня 1981 р. у справі «Ле Компт, Ван Льовен та Де Меєр проти Бельгії», заяви № 6878/75 та 7238/75, п. 58). Хоча при розгляді деяких справ важко отримати докази на спростування цієї презумпції, необхідно пам'ятати, що існує ще одна важлива гарантія — вимога об'єктивної безсторонності (див. рішення від 10 червня 1996 р. у справі «Пуллар проти Сполученого королівства», заява № 22399/93, п. 32). Тобто, Суд визнав складність установаження порушення ст. 6 Конвенції у зв'язку з суб'єктивною упередженістю і, з огляду на це, у більшості справ, де йшлося про скарги на упередженість суду, зосереджував увагу на об'єктивному тесті. Проте між цими двома поняттями не існує чіткого розподілу, оскільки поведінка судді може не лише посилити об'єктивні побоювання щодо безсторонності з погляду зовнішнього спостерігача (об'єктивний тест), але й привести до виникнення питання щодо його особистих переконань (суб'єктивний тест) (див. рішення від 15 грудня 2005 р. у справі «Кіпріану проти Кіпру» [ВП], заява № 73797/01, п. 119).

59. Суд постановляв, наприклад, що судді повинні мати максимум свободи розсуду у відношенні до справ, які знаходяться на їх розгляді, щоб зберігати імідж безсторонних суддів. Задля її збереження судді повинні утримуватися від використання засобів масової інформації, навіть якщо їх провокують до цього. Цей обов'язок виникає через вищі вимоги до здійснення правосуддя та вищий статус суддівської посади (див. рішення від 16 вересня 1999 р. у справі «Бускемі проти Італії», заява № 29569/95, п. 67). Таким чином, якщо голова суду публічно висловив твердження, з яких убачалося, що він уже сформував негативну позицію у справі заявника до початку засідання суду, який мав її розглядати, ці твердження об'єктивно обґрунтовують побоювання заявника щодо його упередженості (див. вищезазначене рішення у справі «Бускемі проти Італії», п. 68). В іншій справі, де суддя публічно розкритикував сторону захисту у справі та публічно висловив здивування з приводу того, що підсудний заявив про свою непричетність до злочину, Суд аналізував питання на підставі суб'єктивного тесту (див. рішення від 28 листопада 2002 р. у справі «Лавенц проти Латвії», заява № 58442/00, пункти 118—119).

60. Застосовуючи об'єктивний тест, Суд також надає важливого значення деталям кожної ситуації й розглядає поведінку суддів у контексті конкретної справи. Відповідно до об'єктивного тесту поведінки судді може бути достатньо, щоб викликати обґрунтовані та об'єктивно виправдані побоювання, як у зазначеній справі «Бускемі проти Італії». Водночас ця поведінка може бути такою, що викличе питання з точки зору суб'єктивного тесту (як, наприклад, у вищезазначеній справі «Лавенц проти Латвії»), або такої, в якій вбачатиметься особиста

упередженість. У цьому контексті питання, за яким із тестів розглядати справу, залежатиме від конкретних обставин оскаржуваної поведінки.

61. Суд зазначає, що заявник у цій справі скаржитися на брак безсторонності трьох членів НРС на тій підставі, що під час дисциплінарного провадження щодо нього вони давали інтерв'ю, які було опубліковано у двох різних загальнонаціональних газетах, висловлюючи упереджену думку щодо нього. Отже, Суд розгляне окремо твердження про недостатність безсторонності у кожній із зазначених.

62. Щодо В.М. Суд зазначає, що інтерв'ю з ним було опубліковано в загальнонаціональній газеті 10 лютого 1997 р., коли справу заявника розглядали в Палаті Громад. У той час НРС уже ухвалила рішення з приводу окремих звинувачень щодо заявника. Однак, оскільки він подав «заяву про захист», у справі не було винесено остаточного рішення. Суд також зазначає, що в інтерв'ю В.М. сам заявив, що підтримує вимоги заявника про його відвід, оскільки він відкрито голосував проти призначення заявника головою Верховного суду і в той час сам розглядався як потенційний кандидат на цю посаду. Він також прокоментував результати провадження, стверджуючи, що «фактичні обставини, що лягли в основу звинувачень у зв'язку з якими проф. Олюджіча протягнуто до відповідальності, є чіткими та недвозначними». Також В.М. висловив негативну оцінку щодо позицій захисту заявника у процесі.

63. Суд акцентує увагу на тому, що В.М. сам вважав, ніби він не повинен був брати участь у розгляді справи і вказав переконливі для цього мотиви. Залишаючи поза увагою питання суб'єктивної безсторонності В.М., Суд повторює, що з погляду об'єктивної безсторонності певну вагу можуть мати навіть окремі зовнішні прояви; тобто: «правосуддя має не лише здійснюватися, але й повинно бути видно, що воно здійснюється» (див. рішення від 26 жовтня 1984 р. у справі «Де Куббер проти Бельгії», п. 26). Ті факти, що В.М. публічно зізнався, що він голосував проти призначення заявника головою суду, а також те, що він сам був потенційним претендентом на ту саму посаду у той самий час, коли призначили заявника, створили, на думку Суду, ситуацію, за якої могли виникнути обґрунтовані сумніви з приводу безсторонності В.М.

64. Щодо А.П., на той час голови НРС, Суд зазначає, що інтерв'ю з ним було опубліковано в тій самій щоденній газеті 28 березня 1997 р., коли справа знаходилася на розгляді в Конституційному суді, а отже — її не було остаточного вирішено. В інтерв'ю він заявив, що заявник повадився непристойно, оскільки використав особистий вплив та контакти з метою захисту інтересів та прибутків двох осіб з кримінальним минулим. Він також запевнив, що твердження захисту про політичні мотиви у справі не відповідають дійсності.

65. Суд вважає ніби те, що голова НРС публічно використав вислови, з яких вбачалося, що він уже сформував негативне ставлення до справи заявника до остаточного її вирішення, та розкритикував заяви захисту, видається несумісним з його подальшою участю в провадженні, яке було відновлено після скасування Конституційним судом першого рішення НРС. Заяви голови НРС об'єктивно обґрунтовували побоювання заявника щодо його упередженості (див. рішення від 16 вересня 1999 р. у справі «Бускемі проти Італії», заява № 29569/95, п. 68).

66. Стосовно М.Г., то Суд зазначає, що інтерв'ю з ним було опубліковано в іншій загальнонаціональній щоденній газеті 22 вересня 1997 р., коли справу розглядав Конституційний суд і її розгляд, таким чином, не було остаточного завершено. У цьому інтерв'ю він заявив, що, на його думку, сам заявник та його твердження про його (М.Г.) брак незалежності несерйозні. Він зобразив заявника як особу, якій бракує досвіду та знань, і яка є інородним тілом у суддівському корпусі Хорватії.

67. Суд вважає, що вислови М.Г. віддзеркалювали його упереджене ставлення до заявника і тому подальша участь М.Г. у провадженні після опублікування інтерв'ю була несумісною з вимогою безсторонності, закріпленою в п. 1 ст. 6 Конвенції.

68. Таким чином, п. 1 ст. 6 Конвенції було порушено з огляду на брак безсторонності голови та двох членів НРС.

Право на публічний розгляд справи

69. Суд, насамперед, зазначає, що, як правило, відповідно до п. 2 ст. 28 Закону «Про Національну раду суддів» розгляд справи про дисциплінарний проступок судді в НРС здійснюється в закритому режимі, крім випадків, коли сама рада приймає рішення про протилежне. У зв'язку з цим Суд зазначає, що він не уповноважений аналізувати національне законодавство та практику абстрактно. Натомість він повинен обмежитися розглядом конкретних фактичних обставин справи (див., наприклад, рішення від 25 лютого 1997 р. у справі «Файндлі проти Сполученого королівства», п. 67).

70. Суд нагадує, що згідно з п. 1 ст. 6 Конвенції при вирішенні спору щодо прав і обов'язків цивільного характеру «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи». Публічність провадження гарантує сторонам захист від таємного здійснення правосуддя, позбавленого громадського контролю; це також один із засобів підтримки довіри до судів. Забезпечуючи прозорість здійснення правосуддя, публічність сприяє досягненню мети п. 1 ст. 6 Конвенції — справедливому розгляду справи, гарантії, що є однією з підвалин демократичного суспільства (див. рішення від 22 лютого 1984 р. у справі «Суттер проти Швейцарії», п. 26).

71. Проте у п. 1 ст. 6 Конвенції не закріплена цілковита заборона для суду з урахуванням особливостей конкретної справи, яка перебуває на розгляді, відхилитися від цього принципу: відповідно до тексту цього положення «преса і публіка можуть бути недопущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або — тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, — коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя»; рішення про проведення судового засідання повністю або частково в закритому режимі повинно обґрунтовуватися обставинами справи (див. рішення: від 26 вересня 1995 р. у справі «Діннет проти Франції», п. 34; від 12 квітня 2006 р. у справі «Мартіні проти Франції» [ВП], заява № 58675/00, п. 40).

72. Крім того, відповідно до висновків Суду виняткові обставини, що стосуються природи питань, які розглядає суд у відповідному провадженні, можуть виправдати відмову від публічного розгляду (див. рішення у справі «Мартіні проти Франції», п. 41).

73. Стосовно розглядуваної справи Суд зазначає, що всупереч клопотанню заявника від 23 вересня 1998 р. було прийнято рішення про проведення закритого розгляду НРС у зв'язку з необхідністю захисту гідності заявника та суддівського корпусу в цілому. Суд також зауважує, що рішення про проведення закритого засідання не було абсолютним, оскільки на засіданнях 1 та 7 жовтня 1998 р. були присутні представники ОБСЄ та Агентства ООН з питань біженців. Однак цих осіб було попереджено про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, які стануть їм відомі під час засідання. Громадськість та представники ЗМІ не були допущені на засідання. Таким чином, присутність представників ОБСЄ та Агентства ООН з питань біженців на двох засіданнях НРС не вплинуло на заборону представникам громадськості та ЗМІ бути присутніми під час провадження в НРС.

74. Суд зазначає, що НРС ухвалила рішення про проведення закритого розгляду на тій підставі, що це було необхідно з огляду на природу відомостей, які знаходилися в матеріалах справи, для захисту гідності заявника та гідності суддівського корпусу. Проте у цьому рішенні не наводилося обґрунтування жодного з цих пунктів. Щодо першої з підстав, зокрема захисту гідності заявника, то Суд, насамперед, зазначає, що заявник сам просив провести відкрите засідання і, таким чином, показав, що він сам не вважав, ніби його гідність необхідно було захищати шляхом усунення громадськості.

75. Щодо сутності розглядуваного провадження, якою часом, як зазначено раніше, може бути виправдано проведення закритого розгляду спра-

ви, Суд зазначає, що заявник повторно подав клопотання про проведення відкритого засідання НРС 23 вересня 1998 р., на тій стадії, коли звинувачення, висунуті щодо нього, склалися з тверджень про те, що він підтримував зв'язки з двома особами з кримінальним минулим. У зв'язку з цим Суд зазначає, що фактичні обставини справи щодо заявника у будь-якому випадку були предметом широкого обговорення в національних ЗМІ, як це видно, зокрема, з інтерв'ю із трьома членами НРС, опублікованими до винесення остаточного рішення у справі. Було очевидно, що справа викликала значний інтерес з боку громадськості, а в пресі з'являлися суперечливі факти. З огляду на те, що відповідне провадження стосувалося такої відомої постаті як голова Верховного суду, про що було публічно заявлено, і що справу стосовно нього порушено з політичних мотивів, було очевидно, що як заявник, так і громадськість у цілому були заінтересовані у тому, щоб провадження в НРС підлягало громадському контролю. За цих обставин Суд не може вважати, що мотиви, наведені в рішенні НРС щодо проведення закритого розгляду справи, відповідають п. 1 ст. 6 Конвенції.

76. Насамкінець, Суд зазначає, що відсутність доступу громадськості в НРС не було компенсовано ні під час слухання в Палаті громад Парламенту, ні в Конституційному суді, оскільки ці органи не проводять відкритих засідань.

Таким чином, було порушено п. 1 ст. 6 Конвенції у зв'язку з заборонаю громадськості бути присутньою під час розгляду дисциплінарної справи щодо заявника.

Рівність сторін

77. Заявник поскаржився на те, що під час провадження в НРС не заслухали жодного зі свідків, яких викликав захист. Суд повторює, що хоча ст. 6 Конвенції й гарантує право на справедливий судовий розгляд, у ній не викладено правил прийнятності доказів чи способів їх оцінювання, що належать до сфери регулювання національного законодавства та національних судів (див. рішення: від 12 липня 1988 р. у справі «Шенк проти Швейцарії», пункти 45—46; від 21 січня 1999 р. у справі «Іарсія Руїз проти Іспанії» [ВП], заява № 30544/96, п. 28). Так само національні органи влади, і, зокрема суди, в першу чергу повноважні тлумачити національне законодавство, і Суд не намагатиметься замінити їх тлумачення своїм, якщо у справі не спостерігатиметься свавільне тлумачення. Цей принцип застосовується і до застосування процесуальних норм щодо виклику свідків сторонами (див. рішення від 15 червня 2004 р. у справі «Таммінен проти Фінляндії», заява № 40847/98, п. 38). У зв'язку з цим Суд ще раз повторює, що він не уповноважений замінювати своєю оцінку фактичних обставин, зроблену національними су-

довими органами. Проте відповідно до прецедентної практики Суду вимога справедливості судового розгляду включає спосіб, у який було отримано та представлено докази. Завдання Суду — установити, чи провадження в цілому, включно зі способом отримання і представлення доказів, було справедливим у розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції (див. рішення від 27 жовтня 1993 р. у справі «Домбо Беер V.V. проти Нідерландів», п. 31).

78. Суд вважає, що рівність сторін у дисциплінарному провадженні щодо судді передбачає, що останньому має бути надано розумну можливість представити свою справу, включно з доказами, за таких умов, що не ставлять його в значною мірою невігідне становище порівняно з органами влади, які ініціюють провадження, зокрема у цій справі — Урядом. У кожному окремому випадку національні органи влади уповноважені забезпечити дотримання вимоги щодо справедливого розгляду (див. зазначене рішення у справі «Домбо Беер V.V. проти Нідерландів», п. 33).

79. Щоб вирішити, чи надавалась заявнику в цій справі можливість представити свою справу в умовах, рівних з тими, що були в Уряді, і чи було провадження у справі справедливим, Суд, насамперед, розгляне підстави звільнення заявника (див. з відповідними змінами рішення у справі «Дестрегем проти Франції», п. 43).

80. У зв'язку з цим Суд зауважує, що під час дисциплінарного провадження щодо заявника Уряд стверджував, що заявник публічно підтримував постійні контакти з двома особами з кримінальним минулим: С.Ш. та Б.Ч. Ці твердження могли вплинути на репутацію заявника не лише як судді та голови Верховного суду, але й у будь-якому іншому професійному середовищі, оскільки він юрист. Тому було необхідно, щоб під час відповідного дисциплінарного провадження йому було надано широкі можливості щодо представлення своєї позиції у справі та надання доказів.

81. Суд зазначає, що заявник наполягав на тому, ніби його контакти з відповідними двома особами мали спорадичний характер і що він часом опинявся в їх компанії, але завжди в громадських місцях і завжди в присутності багатьох інших осіб. Ця лінія захисту мала за мету продемонструвати, що заявник не підтримував жодних тісних зв'язків із цими особами, але інколи вони відвідували ті самі громадські місця. Свідки, на виклику яких наполягав заявник, мали підтвердити ці доводи захисту. На думку Суду пояснення заявника щодо звинувачень на його адресу та важливості показань викликаних ним свідків стосувалися його справи і могли сприяти досягненню мети захисту.

82. Щодо мотивів, указаних у рішеннях національних судів про недопуск наданих заявником доказів, Суд зазначає, що, навіть якщо національний суд володіє певною межею розсуду, віддаючи перевагу тим чи іншим доводам у конкретній справі та приймаючи докази на підтримку позицій сторін, суд зобов'язаний мотивувати свої дії та рішення (див. рішення від 1 липня 2003 р. у справі «Суомінен проти Фінляндії», заява № 37801/97, п. 36).

83. У цій справі НРС мотивувала відмову заслухати показання будь-кого зі свідків, викликаних свідчити на захист заявника, що фактичні обставини, про які може повідомити свідок, вже встановлено або що вони не мають значення для вирішення справи. Проте Суд зазначає, що і заявник, і відповідні дві особи заперечували наявність будь-яких тісних контактів та одностайно заявляли, що вони опинялися в одній компанії випадково та завжди з іншими особами. На думку Суду, мотиви, наведені НРС у рішенні щодо відмови заслухати свідків захисту, не були достатніми з підстав, викладених у п. 81.

84. Крім того Суд зазначає, що хоча, оцінюючи узгодження процедури прийняття доказів з принципом рівності сторін як складової ширшої концепції справедливості судочинства, він не має вирішувати, чи була обґрунтованою відмова суду прийняти подані заявником докази (див. рішення від 26 травня 1988 р. у справі «Екбатані проти Швеції», п. 30), велике значення надається зовнішнім ознакам суду та зростаючій чутливості громадськості до справедливого здійснення правосуддя (див. рішення від 30 жовтня 1991 р. у справі «Боргерс проти Бельгії», п. 24). У зв'язку з цим Суд відзначає, що НРС задовольнила всі клопотання про виклик свідків, подані представником Уряду, і жодного із поданих заявником.

85. До завдань Суду не належить висловлення позиції щодо належності доказів чи, більш загально, щодо того, чи звинувачення, висунуті заявнику, були обґрунтовані. Проте саме Суд має встановити, чи провадження в цілому, включно зі способом отримання доказів, було справедливим (див. зазначене рішення у справі «Аш проти Австрії», п. 26). Враховуючи фактичні обставини розглядуваної справи, Суд вважає, що відмова національних органів влади заслухати свідків захисту призвела до обмеження здатності заявника представити свою справу і була несумісною з гарантіями справедливого суду, закріпленими у ст. 6 Конвенції (див. з відповідними змінами зазначене рішення у справі «Відал проти Бельгії», п. 34).

Таким чином, було порушено п. 1 ст. 6 Конвенції в частині принципу рівності сторін.

<...>